

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત વડી અદાલતમાં અમદાવાદ ખાતે

ટેક્સ અપીલ નં. ૫૩૮ / ૨૦૦૪

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૧૫૧૨ / ૨૦૦૬

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૨૩૯૯ / ૨૦૧૦

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૨૪૦૦ / ૨૦૧૦ થી

ટેક્સ અપીલ નં. ૨૪૦૧ / ૨૦૧૦

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૨૧૫ / ૨૦૦૭

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૨૧૭ / ૨૦૦૭ થી ટેક્સ અપીલ નં. ૨૧૮ /

૨૦૦૭

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૧૭૦૬ / ૨૦૦૭

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૧૧૦૦ / ૨૦૦૭

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૯૩૫ / ૨૦૦૯

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૯૩૬ / ૨૦૦૯

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૯૩૭ / ૨૦૦૯

વીથ

ટેક્સ અપીલ નં. ૮૮૦ / ૨૦૦૯

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી કે.એસ. ઝવેરી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી કે.જે. ઠાકર

=====

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી

આપવામાં આવી શકે?

૨ રિપોર્ટરને સંદર્ભ માટે મોકલવું કે નહીં ?

૩ શું માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા

ઈચ્છે છે?

૪ શું આ મામલામાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ ના અર્થઘટન
સંબંધે અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલ કોઈ પણ આદેશ સંબંધે
કાયદાનો કોઈ સારભૂત પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે?

૫ શું આ દિવાની ન્યાયાધીશને પરિપત્રિત કરવા માટે મોકલવાનું છે ?

=====

ન્યૂ નંદી સીડ્સ કોર્પોરેશન....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

આવકવેરા કમિશનર(અપીલ), ૧૮, & ૧....પ્રતિવાદી(ઓ)

=====

હાજરી:

અપીલકર્તા(એસ) ક્રમાંક ૧ તરફથી શ્રી એસ.એન. સોપારકર, વકીલ
પ્રતિપક્ષી(એસ) ક્રમાંક ૧ – ૨ તરફથી શ્રી નિતિન કે. મહેતા, વકીલ

=====

કોરમ:

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી કે.એસ. ઝવેરી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તીશ્રી કે.જે. ઠાકર

તારીખ : ૧૨/૧૨/૨૦૧૪

મૌખિક ચુકાદો

(પ્રતિ : માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ કે એસ ઝવેરી)

૧. આ અપીલો દ્વારા, ટેક્સ અપીલ નં. ૫૩૮/૨૦૦૪ ના અપીલકર્તાએ, આવકવેરા અપીલીય પંચ, અમદાવાદ ખંડપીઠ “એ” દ્વારા આઈ.ટી.એ. નં. ૧૧૧૦/એ.એચ.ડી./૨૦૦૪ માં આકારણી વર્ષ ૨૦૦૦-૦૧ માટે તા. ૨૯.૧૦.૨૦૦૪ ના રોજ પસાર કરાયેલ ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૧.૧ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૧૫૧૨/૨૦૦૬ માં, આવક વિભાગે આવકવેરા અપીલીય ટ્રિબ્યુનલ, અમદાવાદ દ્વારા આઈ.ટી.એ. ક્રમાંક ૮૬૭/એ.એચ.ડી./૨૦૦૫ માં આકારણી વર્ષ ૨૦૦૧-૦૨ માટે તા. ૨૫.૪.૨૦૦૬ના રોજ આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૧.૨ ટેક્સ અપીલ નં. ૨૩૯૯/૨૦૧૦, ટેક્સ અપીલ નં. ૨૪૦૦/૨૦૧૦ અને ટેક્સ અપીલ નં. ૨૪૦૧/૨૦૧૦ માં, મહેસૂલ વિભાગે આઈ.ટી.એ. નં. ૧૪૭૯ અને ૧૪૮૦, ૧૪૮૧/અહમદાબાદ/૨૦૦૭ માં આકારણી

વર્ષ ૧૯૯૯-૦૦, ૨૦૦૨-૦૩ અને ૨૦૦૩-૦૪ માટે આવકવેરા અપીલીય અધિરણ, અમદાવાદ દ્વારા તા. ૧૪.૬.૨૦૧૦ ના રોજ આપવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૧.૩ ટેક્સ અપીલ નં. ૨૧૫/૨૦૦૭, ૨૧૭/૨૦૦૭ અને ૨૧૮/૨૦૦૭ માં, રાજસ્વ વિભાગે આવકવેરા અપીલીય અધિકરણ, અમદાવાદ દ્વારા આઈ.ટી.એ. નં. ૧૮૯૪, ૧૯૮૩ અને ૬૧૫/એ.એચ.ડી./૨૦૦૦ માં આકારણી વર્ષ ૧૯૯૭-૯૮, ૧૯૯૪-૯૫ અને ૧૯૯૬-૯૭ માટે તા. ૧૬.૨.૨૦૦૬ ના રોજ પસાર કરાયેલા ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૧.૪ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૧૭૦૬/૨૦૦૭ માં, આવક વિભાગે આઈ.ટી.એ. ક્રમાંક ૧૬૦૧/એ.એચ.ડી./૨૦૦૧ માં આકલન વર્ષ ૧૯૯૮-૯૯ માટે અમદાવાદ સ્થિત આવકવેરા અપીલ અધિકરણ દ્વારા તા. ૩૦.૧૨.૨૦૦૫ ના રોજ આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૧.૫ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૧૧૦૦/૨૦૦૭ માં, મહેસૂલ વિભાગે આઈ.ટી.એ. ક્રમાંક ૨૩૧૭/એ.એચ.ડી./૨૦૦૬ માં આકારણી વર્ષ ૨૦૦૩-૦૪ માટે અમદાવાદ સ્થિત આવકવેરા અપીલ અધિકરણ દ્વારા તા. ૧૯.૧.૨૦૦૭ ના રોજ આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૧.૬ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૯૩૫/૨૦૦૯ માં, મહેસૂલ વિભાગે આઈ.ટી.એ. ક્રમાંક ૧૬૬૮/અહદ/૨૦૦૮ માં આકારણી વર્ષ ૨૦૦૩-૦૪ માટે અમદાવાદ સ્થિત આવકવેરા અપીલિયાત અધિકરણ દ્વારા તા. ૬.૧૦.૨૦૦૮ ના રોજ આપવામાં આવેલ ચુકાદો અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૧.૭ ટેક્સ અપીલ નં. ૯૩૬/૨૦૦૯ અને ટેક્સ અપીલ નં. ૯૩૭/૨૦૦૯ માં, આવકવેરા અપીલ અધિકરણ, અમદાવાદ દ્વારા એવાય ૧૯૯૧-૯૨ અને ૨૦૦૦-૦૧ માટે આઈટીએ નં. ૧૪૪૮ અને ૧૪૪૯/એએચડી/૨૦૦૪ માં તા. ૨૫.૪.૨૦૦૮ના રોજ આપવામાં આવેલ ચુકાદા અને આદેશને આવકવેરા વિભાગે પડકાર્યો છે.

૧.૮ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૮૮૦/૨૦૦૯માં, આવક વિભાગે આકારણી વર્ષ ૨૦૦૫-૦૬ માટે આઈ.ટી.એ. ક્રમાંક ૨૫૯૩/અમદાવાદ/૨૦૦૮માં આવકવેરા અપીલીય અધિકરણ, અમદાવાદ દ્વારા તા. ૧૨.૯.૨૦૦૮ના રોજ આપવામાં આવેલ ચુકાદો અને આદેશને પડકાર્યો છે.

૨.૧ તા. ૨૭.૧૨.૨૦૦૪ના રોજ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૫૩૮/૨૦૦૪ સ્વીકારતી વખતે, આ અદાલતે કાયદાનો નીચેનો મહત્વનો પ્રશ્ન ઘડ્યો છે:

શું, કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, અપીલકર્તા આકારણીધારકને વિવાદાસ્પદ આકારણી વર્ષ ૨૦૦૦-૦૧ માટે આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦આઈ અને ૮૦આઈએ હેઠળ કપાતનો કાયદેસર હક છે?

૨.૨ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૧૫૧૨/૨૦૦૬ને તા. ૨૫.૭.૨૦૦૭ના રોજ સ્વીકારતી વખતે, આ અદાલતે નીચે મુજબનો મહત્વનો કાનૂની પ્રશ્ન ધડ્યો હતો:

“શું મામલાના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે અપિલીય અધિકરણ કાયદા અને તથ્યોની દૃષ્ટિએ આ ઠરાવવામાં યોગ્ય હતું કે બીજોની ચકાસણી, ગ્રેડેશન, સુકવણી, ધૂમ્રીકરણ અને કોટિંગ કરવાની પ્રવૃત્તિ બીજોના ઉત્પાદન અને નિર્માણની પ્રવૃત્તિ ગણાશે અને તેથી, આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦આઈએ હેઠળ કપાત મેળવવા હકદાર બનશે?

૨.૩ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૨૩૯૯/૨૦૧૦ને ૨૩.૧૧.૨૦૧૧ના રોજ પ્રવેશ આપતાં, આ અદાલતે કાયદાના નીચેના મહત્વના પ્રશ્નો ધડ્યા છે:

(૧) શું અપીલ અધિકરણ કાયદા મુજબ અને હકીકતોના આધારે આકલન અધિકારીને અધિનિયમની કલમ ૮૦આઈ હેઠળ રૂ. ૭૧,૭૦,૬૮૩/- તથા અધિનિયમની કલમ ૮૦આઈએ હેઠળ રૂ. ૧૦,૪૮,૧૫૮/- ની કપાત મંજૂર કરવા આદેશ આપવામાં યોગ્ય હતું ?” (૨) શું અપીલ અધિકરણ કાયદા મુજબ અને હકીકતોના આધારે પ્રમાણિત બીજોને સંબંધિત પ્રક્રિયા ખર્ચ તરીકેના રૂ. ૧૫,૯૪,૬૫૬/- ના વધારાને કાઢી નાખવામાં યોગ્ય હતું ?”

૨.૪ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૨૪૦૦/૨૦૧૦ને ૨૩.૧૧.૨૦૧૧ના રોજ સ્વીકારતાં, આ અદાલતે નીચેના મહત્વના કાનૂની પ્રશ્નો ઘડ્યા છે:

(૧) શું અપીલીય ટ્રિબ્યુનલ કાયદામાં અને હકીકતોના આધારે આકલન અધિકારીને અધિનિયમની કલમ ૮૦આઈએ હેઠળ રૂ. ૧૪,૪૩,૦૭૭/- ની કપાત મંજૂર કરવા દિશાનિર્દેશ આપતાં યોગ્ય છે ?” (૨) શું અપીલીય ટ્રિબ્યુનલ કાયદામાં અને હકીકતોના આધારે પ્રમાણિત બીજોને સંબંધિત પ્રક્રિયા ખર્ચ તરીકે રૂ. ૧૮,૧૭,૬૬૬/- ના વધારાને કાઢી નાખતાં યોગ્ય છે ?”

૨.૫ તા. ૨૩.૧૧.૨૦૧૧ના રોજ ટેક્ષ અપીલ ક્રમાંક ૨૪૦૧/૨૦૧૦
દાખલ રાખતાં, આ અદાલતે કાયદાના નીચેના મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નો ઘડ્યા
છે:

(૧) શું અપીલિય અધિકરણએ કાયદા મુજબ અને
હકીકતોના આધારે, મૂલ્યાંકન અધિકારીને અધિનિયમની
કલમ ૮૦આઈબી હેઠળ રૂપિયા ૧,૧૭,૭૫,૭૭૦/- ની
કપાત મંજૂર કરવા દિશા આપી તે યોગ્ય છે?" (૨) શું
અપીલિય અધિકરણએ કાયદા મુજબ અને હકીકતોના
આધારે, પ્રમાણિત બીજોને સંબંધિત પ્રક્રિયા ખર્ચ તરીકે
રૂપિયા ૧૨,૯૦,૮૬૧/- ની ઉમેરા રદ કરીને તે યોગ્ય કર્યું
છે?"

૨.૬ તા. ૨૦.૯.૨૦૦૭ના રોજ ટેક્ષ અપીલ ક્રમાંક ૨૧૫/૨૦૦૭
સ્વીકારી લેતા, આ અદાલતે નીચેના મહત્વપૂર્ણ કાનૂની પ્રશ્નો ઘડ્યા છે:

(એ) શું કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે,
પ્રતિવાદીની બીજોના વેપાર સંબંધિત પ્રવૃત્તિ ઉત્પાદન
પ્રવૃત્તિ હતી એવું ઠરાવવામાં અપીલીય અધિકરણ યોગ્ય
હતું?

(બી) શું કેસની હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે, અપીલીય ટ્રિબ્યુનલ બીજ પર થયેલા પ્રક્રિયા શુલ્કને હેન્ડલિંગ અને કીટનાશક શુલ્ક તરીકે મંજૂર કરવામાં યોગ્ય હતો?”

૨.૭ ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૨૧૭/૨૦૦૭ને તા. ૨૦.૯.૨૦૦૭ના રોજ દાખલ સ્વીકારતાં, આ અદાલતે કાયદાના નીચે મુજબના મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નો ઘડ્યા હતા:

(એ) “શું, પ્રકરણના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે, અપીલીય ટ્રિબ્યુનલ આ રીતે ઠરાવવામાં કાયદેસર રીતે યોગ્ય હતું કે મૂલ્યાંકન ફરીથી ખોલવાની કાર્યવાહી કાયદાની દૃષ્ટિએ અમાન્ય હતી ?

(બી) શું કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે, અપીલ અધિકરણે એવો નિષ્કર્ષ આપવો યોગ્ય હતો કે પ્રતિવાદીની પ્રવૃત્તિ બીજોના વેપાર અંગેની ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ હતી?”

૨.૮ તારીખ ૨૦.૯.૨૦૦૭ના રોજ ટેક્ષ અપીલ ક્રમાંક ૨૧૮/૨૦૦૭ સ્વીકારતી વખતે, આ અદાલતે નીચેનો મહત્વનો કાયદાકીય પ્રશ્ન નિર્ધારિત કર્યો છે:

શું કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે, અપીલીય અધિકરણ પ્રતિવાદીની બીજોના વેપાર સંબંધિત પ્રવૃત્તિ ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ હતી એવું ઠરાવવામાં યોગ્ય હતું ?

૨.૯ ટેક્ષ અપીલ ક્રમાંક ૧૭૦૬/૨૦૦૭ને ૩.૩.૨૦૦૮ના રોજ સ્વીકારતી વખતે, આ અદાલતે કાયદાના નીચેના મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નો ઘડ્યા છે:

(એ) “શું કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓના આધારે, પ્રતિવાદીની બીજોના વેપાર સંબંધિત પ્રવૃત્તિ ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ હતી એમ ઠરાવવામાં અપીલીય અધિકરણ યોગ્ય હતું ?”

(બી) કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, અપીલીય અધિકરણ બીજ પર થયેલા પ્રોસેસિંગ ચાર્જસને હેન્ડલિંગ અને કીટનાશક ખર્ચ તરીકે મંજૂર કરવામાં યોગ્ય હતું કે કેમ?”

૨.૧૦ ટેક્સ અપીલ નં. ૧૧૦૦/૨૦૦૭ને તા. ૧૪.૧૨.૨૦૦૭ના રોજ સ્વીકારતી વખતે, આ અદાલતે કાયદાનો નીચેનો મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન ઘડ્યો છે:

“શું અપીલીય અધિકરણ કાયદામાં તથા હકીકતોમાં કાયદેસર રીતે અને હકીકતોના આધારે, સીઆઈટી(એ) દ્વારા રૂપિયા

૧૮,૦૪,૯૧૨/-?”

૨.૧૧ તારીખ ૧૦.૧૨.૨૦૦૪ના રોજ ટેક્સ અપીલ નં. ૯૩૫/૨૦૦૯, ૯૩૬/૨૦૦૭ અને ૯૩૭/૨૦૦૯ દાખલ સ્વીકારતાં, આ અદાલતે નીચેનો મહત્વપૂર્ણ કાનૂની પ્રશ્ન ઘડ્યો છે:

“શું અપીલ અધીકરણ કાયદા મુજબ અને હકીકતોના આધારે સીઆઈટી(એ) દ્વારા રૂપિયા ની વધારાની રકમ કાઢી નાંખવાના પસાર કરાયેલા આદેશની પુષ્ટિ કરવામાં યોગ્ય છે

પ્રમાણિત બીજ માટેની પ્રક્રિયા શુલ્કના હિસાબે કરવામાં આવેલ ૧૨,૬૦,૨૫૧/- ?

૨.૧૨ ટેક્સ અપીલ નં. ૮૮૦/૨૦૦૯ તા. ૭.૯.૨૦૧૦ના રોજ દાખલ સ્વીકારતાં, આ અદાલતે કાયદાનો નીચેનો મહત્વનો પ્રશ્ન ઘડ્યો છે:

શું, કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં, આવકવેરા અપીલીય અધિકરણ કાયદાની દૃષ્ટિએ પ્રમાણિત બીજોના પ્રક્રિયા ખર્ચના ખાતામાં કરવામાં આવેલ રૂ. ૧૭,૬૧,૮૮૮/- ની વધારાની ઉમેરણી રદ કરવાનું પુષ્ટિ કરવામાં ન્યાયસંગત હતું ?

૩. પ્રારંભે, નોંધવું જરૂરી છે કે ટેક્સ અપીલ ક્રમાંક ૫૩૮/૨૦૦૪ માં, આકારણીગ્રસ્તએ આવકવેરા અપીલીય અધિકરણ, અમદાવાદ પીઠ “એ” દ્વારા આઈ.ટી.એ. ક્રમાંક ૧૧૧૦/એએચડી/૨૦૦૪ માં આકારણી વર્ષ ૨૦૦૦-૦૧ માટે તા. ૨૯.૧૦.૨૦૦૪ ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશને પડકાર્યો છે, જેમાં અધિકરણે આકારણીગ્રસ્તના વિરુદ્ધ અને આવક વિભાગના પક્ષમાં એવો નિષ્કર્ષ આપ્યો છે કે બીજોની પ્રક્રિયા ઉત્પાદન પ્રક્રિયા નથી; જ્યારે અન્ય ટેક્સ અપીલોમાં, આ અદાલતના કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ વિ. નવભારત સીફ્સ પ્રા. લિ. ના પ્રકરણમાં આપેલા નિર્ણય પર, જેને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સમર્થન આપ્યું છે, આધાર રાખીને અધિકરણે એવો અભિપ્રાય અપનાવ્યો છે કે

બીજોની પ્રક્રિયા ઉત્પાદન પ્રક્રિયા છે. પ્રશ્ન: શું બીજોની પ્રક્રિયા ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ છે?

જ. અસીસી તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી સોપારકરે પોતાની રજૂઆતો કરતી વખતે અમને તે પ્રક્રિયા સમજાવી, જેને ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સી, અમદાવાદના નિદેશક દ્વારા પ્રમાણિત કરવામાં આવી છે અને જે વધારાના કાગળ-પુસ્તકમાં રજૂ કરવામાં આવી છે, તે નીચે મુજબ છે:

લગત નોંધમાં ઉલ્લેખિત ક્ષેત્રસ્તરીય પ્રવૃત્તિઓ, પાયા બીજના વાવેતરથી લઈને લણણી સુધી, ઉત્પાદક એટલે કે એમ/એસ. ન્યૂ નંદી સીડ્સ કોર્પોરેશન, અમદાવાદના કર્મચારીઓના નિરીક્ષણ અને માર્ગદર્શન હેઠળ ઉગાડનારાઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે. સીડ કોર્પોરેશન એજન્સીના અધિકારીઓ બીજના ખેતરનું વારંવાર નિરીક્ષણ કરે છે અને ઉભેલા પાકની શુદ્ધતા નિશ્ચિત કરવા માટે ગણતરી કરે છે.

ઉત્પાદક એટલે કે એમ/એસ. ન્યૂ નંદી સીડ્સ કોર્પોરેશનના પ્રોસેસિંગ પ્લાન્ટ ખાતે પ્રક્રિયા, પેકિંગ અને સંગ્રહ સંબંધિત

તમામ પ્રવૃત્તિઓ, જ્યાં ઉત્પાદક ખેડૂતોનો કોઈ જ સંબંધ જ નથી.”

૪.૧ શ્રી સોપારકરે અમને બાજરા બીજોના ઉત્પાદન અને સંગ્રહ માટે રજૂ કરવામાં આવેલ નોંધોની સંખ્યા તેમજ તે કોષ્ટક દ્વારા, જેમાં નવભારત સીડ્સ પ્રા. લિ. અને નંદી સીડ્સ કોર્પોરેશન દ્વારા કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાનું વર્ણન અમદાવાદ સ્થિત ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સી દ્વારા જારી કરાયેલા પ્રમાણપત્ર સાથે કરવામાં આવ્યું હતું, તેની વિગતવાર રજૂઆત કરી અને દર્શાવ્યું કે જે મુદ્દો સમાન હતો તે નવભારત સીડ્સ પ્રા. લિ. ના કેસમાં ન્યાયાધિકરણના નિર્ણયથી આવરી લેવાયેલ હતો, જેને વિભાગ દ્વારા ટેક્સ અપીલ નં. ૫૮/૧૯૯૩ મારફતે અપીલમાં લઈ જવામાં આવ્યો હતો, જ્યાં આ અદાલતે ૧૩.૭.૧૯૯૩ના રોજ ન્યાયાધિકરણના અભિપ્રાયને પુષ્ટિ આપી હતી. તે જ બાબત માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પણ લઈ જવામાં આવી હતી અને ત્યાં પણ તેની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી.

૪.૨ શ્રી સોપારકર, વિદ્વાન વકીલે, તે પછી અમને સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન એન્ડ અધર્સ વિ. રાજસ્થાન એગ્રીકલ્ચર ઈનપુટ ડીલર્સ’ એસોસિયેશન એન્ડ અધર્સ, જે (૧૯૯૬) ૫ એસ.સી.સી. ૪૭૯ માં અહેવાલિત છે, તે કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયમાંથી માર્ગદર્શન આપ્યું, જેમાં

સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ- ૪ અને ૭ માં નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૪. અપીલકર્તાઓ તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી અરુણેશ્વર ગુપ્તાએ કિશાલ લાલ વિ. રાજસ્થાન રાજ્ય અને અન્ય, ૧૯૯૦ સપ્લિ.) એસ.સી.સી. ૭૪૨ ઉપર ભારે નિર્ભરતા મૂકી એવી દલીલ કરી હતી કે અધિનિયમની કલમ ૨(૧) (૧) અને તેના અનુસૂચિના હેતુઓ માટે “કૃષિ ઉત્પાદન” એવો સમાવેશક અર્થ ધરાવતો શબ્દપ્રયોગ છે, જેમાં અન્નધાન્યમાંથી પ્રક્રિયિત થયેલી વસ્તુઓનો પણ સમાવેશ થઈ શકે. તેથી, પ્રતિવાદીઓના આક્ષેપ મુજબ પ્રક્રિયિત અન્નધાન્ય બીજ બની જાય છતાં તે તેમ છતાં અન્નધાન્ય જ રહેશે અને તેના કારણે પ્રતિવાદીઓએ અધિનિયમ હેઠળ પરવાનો લેવો આવશ્યક બને. બીજું, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે તા. ૧૬મી મે, ૧૯૮૦ની જાહેરનામાની જોગવાઈના બળે માત્ર નિશ્ચિત વર્ણનવાળા પ્રમાણિત બીજ અને મૂળ બીજને જ અનુસૂચિના વ્યાપમાંથી બહાર રાખવામાં આવ્યા હતા અને અન્ય કોઈ બીજને નહીં.

૭. નિઃસંદેહ એ સત્ય છે કે અન્નધાન્ય પોતે જ વાવણી માટે બીજ તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય અને અંકુરણ પ્રાપ્ત કરી શકાય, પરંતુ તે સ્થિતિમાં તે અન્નધાન્ય તેમજ બીજ એમ બન્ને રૂપે ક્ષિગુણ ઉપયોગિતા જાળવી રાખે છે. અન્નધાન્યને બીજ તરીકે ઉપયોગમાં લેવા માટે તેના પર કોટિંગ કરવાની તેમજ કીટનાશકો, અન્ય રસાયણો અને વિષદાર પદાર્થો લગાડવાની પ્રક્રિયા થવાથી, તેના મૂળભૂત લક્ષણોમાંનું એક, અર્થાત્ મનુષ્યો અથવા પ્રાણીઓ દ્વારા ખાધરૂપે તેનો ઉપભોગ કરવો અથવા સમાન હેતુસર તેમાંથી ઉત્કર્ષણ કરવું, અપ્રતિહત રીતે નષ્ટ થઈ જાય છે અને આવી રીતે પ્રક્રિયાગત કરાયેલા બીજ સામાન્ય રીતે સમજાતા અન્નધાન્યથી ભિન્ન એવી અલગ વસ્તુ બની જાય છે. પ્રતિવાદીઓની રિટ અરજી મંજૂર કરતી વખતે વડી અદાલતે આ ભેદ ધ્યાનમાં લીધો હતો, અને અમારી દૃષ્ટિએ યોગ્ય રીતે લીધો હતો.”

૪.૩ શ્રી સોપારકર, વિદ્વાન વકીલે, કૃષિ ઉત્પાદન મંડી સમિતિ અને અન્ય વિ. પીલીભીત પંતનગર બીજ લિ. અને અન્ય, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૪) ૧ એસ.સી.સી. ૩૯૧ માં પ્રકાશિત છે, તે મામલે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખ્યો છે અને દલીલ કરી

છે કે માનવ ઉપભોગ માટે યોગ્ય ન હોય તેવા કોઈપણ ઉત્પાદિત બીજનું ઉત્પાદન કરવું ઉત્પાદન પ્રક્રિયા છે. તેમણે ઉપરોક્ત નિર્ણયના પરિણેદ ૩૪, ૩૫ અને ૪૦ પર પણ આધાર રાખ્યો છે, જે નીચે મુજબ છે:

“૩૪. પ્રથમ પ્રતિવાદી તરફથી રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે પ્રમાણનના ઉપરોક્ત તમામ તબક્કાઓ નિયમોની જોગવાઈઓ મુજબ છે અને શરૂઆતથી લઈને બીજ બજારમાં વેચાય તે સમય સુધી, બીજના ઉત્પાદનના દરેક અને પ્રત્યેક તબક્કાને શાસિત કરવા માટે જારી કરવામાં આવેલા નિયમન હેઠળ તે કરવામાં આવે છે અને બીજ તેની વંશાનુગત ઓળખ તથા વંશાનુગત શુદ્ધતાના લઘુત્તમ ધોરણો પ્રાપ્ત કરે છે એવું જાણવા મળ્યા પછી જ પ્રમાણપત્રો જારી કરવામાં આવે છે. વધુમાં એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે મંડી સમિતિને ખેડૂતો દ્વારા વેચવામાં આવતા અન્નધાન્ય માટે આવા કોઈ પ્રમાણ ધોરણો અસ્તિત્વમાં નથી. તેથી, બીજનું ઉત્પાદન એક એકીકૃત પ્રક્રિયા છે અને વંશાનુગત ઓળખ તથા વંશાનુગત શુદ્ધતા જાળવવા માટે શરૂઆતથી જ દરેક તબક્કે તેનું નિયમન થવું આવશ્યક છે.

૩૫. બીજનું રાસાયણિક ઉપચાર કરવામાં આવ્યું છે કે નહીં અને બજાર ફી વસૂલાત વચ્ચે કોઈ સંબંધ નથી. કારણ કે બીજ અનાજથી અલગ વસ્તુ છે, તેથી તે અધિનિયમની અનુસૂચિ ૧ હેઠળ આવરી લેવાતું નથી અને તેથી તેના વેચાણ અને/અથવા ખરીદી પર કોઈ બજાર ફી વસૂલ કરી શકાય તેવી નથી.

૪૦. પ્રમાણિત બીજમાં રૂપાંતરિત કરાયેલ ઘઉંનું બીજ માનવીય ઉપભોગ માટે અયોગ્ય છે અને, તેથી, બજાર ફી વસૂલવી અનુમત્ય નથી.”

૪.૪ શ્રી સોપારકર, વિદ્વાન વકીલે, એસ્પિનવૉલ એન્ડ કંપની લિમિટેડ વિ. કમિશનર ઓફ ઈનકમ-ટેક્સ, જે [૨૦૦૧] ૨૫૧ આઈટીઆર ૩૨૩ માં અહેવાલિત છે, તે મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતના માનનીય નિર્ણય પર પણ આધાર રાખ્યો છે; વિશેષ કરીને, પાનું ૩૨૬ પર, જ્યાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નવ પ્રક્રિયાઓનું વર્ણન કર્યું છે, જે નીચે મુજબ છે:

“એવું નોંધાયું હતું કે ન્યાયાધિકરણે આકારણીભોગી-કંપની દ્વારા ચલાવવામાં આવતી કામગીરી અંગે પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન મેળવવા માટે કારખાનાના પરિસરની તપાસ કરી હતી.

ન્યાયાધિકરણ દ્વારા આ તપાસ બંને પક્ષોના તેમના પ્રતિનિધિઓ મારફતે ઉપસ્થિતીમાં કરવામાં આવી હતી. તપાસના પરિણામે ન્યાયાધિકરણની વાસ્તવિક નોંધ મુજબ કોફીના ક્યોરિંગમાં નીચેની નવ પ્રક્રિયાઓ સંકળાયેલી હોવાનું જાણવા મળ્યું:

(૧) એસ્ટેટ્સમાંથી કોફીની પ્રાપ્તિ; (૨) આવરિત ગોડાઉનમાં કોફીનું સંગ્રહ; (૩) સુકવણી ચાર્જમાં કોફી બોર્ડ દ્વારા નિર્ધારિત આવશ્યક ધોરણો અનુસાર કોફીને સુકવવી; (૪) છાલ ઉતારવી/છોલવું/પોલિશ કરવું; (૫) યાંત્રિક રીતે કોફીનું વર્ગીકરણ; (૬) રંગ મુજબ છટણી; (૭) અશુદ્ધિઓ દૂર કરવી અને હસ્તચાલિત વર્ગીકરણ; (૮) અશુદ્ધિઓ દૂર કરાયેલ કોફીનું બહાર કાઢવું; અને (૯) જથ્થાબંધ મિશ્રણ. ન્યાયાધિકરણે આ પણ નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે ઉપરોક્ત નવ પ્રક્રિયાઓ હાથ ધરવા માટે કરદાતાને કારખાનાનો વિસ્તાર ઉપલબ્ધ છે, જ્યાં અક્યુર્ડ/સ્વચ્છ કોફીના સંગ્રહ માટેના ગોડાઉન, કોફી સુકવવાના ચાર્જ, મશીન ખંડો, અશુદ્ધિઓ દૂર કરવાની શેડો વગેરે આવેલાં છે.”

જ.૫ વધુમાં, પૃષ્ઠ ૩૨૭ પર નિષ્કર્ષ કરતાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

શબ્દ “ઉત્પાદન” ની વ્યાખ્યા અધિનિયમમાં કરવામાં આવી નથી. શબ્દ “ઉત્પાદન” ની વ્યાખ્યા ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યારે તેને સામાન્ય પ્રચલિત ભાષામાં જે અર્થમાં સમજવામાં આવે છે તે અર્થ આપવો જરૂરી બને છે. તેનો અર્થ એવો સમજવાનો છે કે કાચા અથવા તૈયાર માલસામાનને હસ્તશ્રમ અથવા ચંત્રોની મદદથી નવી આકૃતિ, ગુણધર્મ અથવા સંયોજન આપીને ઉપયોગ માટેની વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરવી. જો વસ્તુમાં કરવામાં આવેલ ફેરફારના પરિણામે નવી અને ભિન્ન વસ્તુ ઉભી થાય, તો તે ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ ગણાશે.

“હાલના કેસની હકીકતો તરફ ધ્યાન દોરતાં, આકારણીધારક કાચા કોફીના બેરીઝ તોડ્યા પછી અથવા પ્રાપ્ત કર્યા પછી, તેને કોફીના બીન્સનું સ્વરૂપ આપવા માટે નવ પ્રક્રિયાઓમાંથી પસાર કરે છે. અંતિમ ઉત્પાદન પ્રવેશિત સામગ્રીથી સંપૂર્ણપણે ભિન્ન અને અલગ છે. વસ્તુમાં કરાયેલ ફેરફારના પરિણામે એક નવી અને ભિન્ન વસ્તુ ઉત્પન્ન થાય છે, જેને વેપારમાં નવી અને સ્વતંત્ર માલ

તરીકે માન્યતા આપવામાં આવે છે. કોફીના બીન્સને તે કાચા માલથી, જેમાંથી તેનું ઉત્પાદન થયું હતું, ભિન્ન એવી સ્વતંત્ર ઓળખ છે. તૈયાર ઉત્પાદનમાં એક સ્પષ્ટ ફેરફાર સર્જાય છે.

રાજસ્વ પક્ષ તરફથી વિદ્વાન વકીલે કરેલી એવી રજૂઆત કે અસેસી માત્ર પ્રક્રિયા સંબંધિત કામ જ કરતો હતો અને કોઈ નવી વસ્તુના નિર્માણ તથા ઉત્પાદન સાથે સંકળાયેલો નહોતો, તે સ્વીકારી શકાય તેવી નથી. જ્યારે કોઈ પ્રક્રિયા મૂળ વસ્તુમાં સંપૂર્ણ રૂપાંતર લાવે છે જેથી વ્યાપારી રીતે ભિન્ન એવી વસ્તુ અથવા માલ ઉત્પન્ન થાય, ત્યારે તે પ્રક્રિયા ઉત્પાદન પ્રક્રિયા ગણાય છે. એ પ્રક્રિયા પોતે અનેક પ્રક્રિયાઓથી બનેલી હોઈ શકે છે. વિવિધ પ્રક્રિયાઓ પરસ્પર અભિન્ન રીતે સંકળાયેલ હોય છે, જેના પરિણામે વ્યાપારી રીતે ભિન્ન એવી વસ્તુનું ઉત્પાદન થાય છે. જો પ્રક્રિયા બાદ વ્યાપારી રીતે ભિન્ન એવી વસ્તુ અથવા માલ પ્રાપ્ત થાય, તો તે ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ ગણાશે. અસેસી કાચા બેરીઝની પ્રક્રિયા કર્યા પછી તેને કોફી બીન્સમાં રૂપાંતરિત કરે છે, જે વ્યાપારી રીતે ભિન્ન માલ છે. કાચા બેરીને કોફી બીન્સમાં રૂપાંતરિત કરવું ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ ગણાશે.”

જ.૬ તે બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, શ્રી સોપારકર, વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી છે કે તે ઉત્પાદન પ્રક્રિયા છે. શ્રી સોપારકર, વિદ્વાન વકીલે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના નિર્ણયો પર પણ આધાર મૂક્યો છે; એટલે કે, ઇનકમ ટેક્સ ઓફિસર વિ. અરિહંત ટાઈલ્સ એન્ડ માર્બલ્સ પી. લિ., અહેવાલિત ૩૨૦ આઈટીઆર ૭૯ ના કેસમાં, તેમજ કમિશનર ઓફ ઇનકમ ટેક્સ વિ. ઓરેકલ સોફ્ટવેર ઇન્ડિયા લિ., અહેવાલિત ૩૨૦ આઈટીઆર ૫૪૬ ના કેસમાં અને તે કેસમાં

ઇન્ડિયા / એજન્સીઝ વિ.

આવકવેરા કમિશનર, જેનો અહેવાલ ૩૦૮ આઈટીઆર ૯૮ માં પ્રસિદ્ધ થયો છે. તેમણે અમારું ધ્યાન અલ્હાબાદ વડી અદાલતના તરાર્ધ ડેવલપમેન્ટ કોર્પોરેશન વિ. આવકવેરા કમિશનર, લખનૌ મામલાના નિર્ણય તરફ પણ દોર્યું છે, જેનો અહેવાલ ૧૨૦ આઈટીઆર પૃષ્ઠ ૩૪૨ માં પ્રસિદ્ધ થયો છે, જેમાં વિચારણા માટે સમાન પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો અને પ્રક્રિયાને ઉત્પાદન પ્રક્રિયા તરીકે ઠેરવવામાં આવી હતી.

જ.૭ તેમણે ૨૧૮ આઈટીઆર ૭૧૩ માં અહેવાલિત કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ વિ. ઈ.આઈ.ડી. પેરી (ઇન્ડિયા) લિ. ના કેસમાં મદ્રાસ વડી અદાલતના નિર્ણય પર તેમજ ૨૪૬ આઈટીઆર ૧૫૬ માં અહેવાલિત કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ વિ. જાલના સીડ્સ પ્રોસેસિંગ એન્ડ રેફિજરેશન કો. લિ. ના કેસમાં બોમ્બે વડી અદાલતના નિર્ણય પર

પણ ભરોસો મૂક્યો છે અને દલીલ કરી છે કે તે ઉત્પાદન પ્રક્રિયા નથી એવી ઠરાવટ કરતાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ભૂલ કરવામાં આવી છે.

૪.૮ શ્રી સોપારકર, વિદ્વાન વકીલે ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદા અને આદેશના ફકરા-૫ તરફ પણ અમારું ધ્યાન દોર્યું છે, જે નીચે મુજબ છે:

૫. પ્રતિસ્પર્ધી રજૂઆતોનો વિચાર કરીને અને અભિલેખ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કરીને, અમને જણાય છે કે આકારણીગ્રસ્ત કૃષિ બીજોના પ્રોસેસિંગ અને વિતરણના વ્યવસાયમાં સંકળાયેલ છે. આકારણીગ્રસ્ત ગ્રોઅર્સને ફાઉન્ડેશન બીજ ખરીદી અને પુરા પાડે છે અને તે જ બીજોને કૃષિકારો તેમની ખેતરોમાં ઉગાડે છે અને ત્યારબાદ ખરીદી માટે આકારણીગ્રસ્તને પ્રસ્તુત કરે છે. આકારણીગ્રસ્ત અંકુરણ પરીક્ષણના આધારે તે બીજોની ખરીદી કરે છે. જો બીજો ધોરણ મુજબ ન હોય તો તે જ બીજો ગ્રોઅર્સને તેમની જ જોખમે પરત આપવામાં આવે છે. પરિવહન ખર્ચ પણ ગ્રોઅર્સ જ વહન કરે છે. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ગ્રોઅર્સ સાથેના વ્યવહારમાં આકારણીગ્રસ્ત કોઈ જોખમ લેતો નથી. આકારણીગ્રસ્ત અંકુરણની કહેવાતી રેન્ડમ પરીક્ષા પછી બીજોની ખરીદી કરે છે. જો બીજોને વધુ

લાંબા સમય માટે સંગ્રહમાં રાખવાના હોય તો તેમના પર ધૂમ્રીકરણ કરવામાં આવે છે. તે પહેલાં બીજોની ચકાસણી, બીજોની ગ્રેડિંગ અને બીજોને સુકવવાની પ્રક્રિયા થાય છે, જેમાં કોઈ ઉત્પાદન અથવા નિર્માણ પ્રવૃત્તિ સામેલ નથી. જેમ અમે અગાઉ ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમ, ધૂમ્રીકરણ માત્ર તેવા બીજો પર થાય છે જે સંગ્રહમાં રાખવાના હોય; પરંતુ ધૂમ્રીકરણ પછી પણ બીજોના સ્વરૂપમાં કોઈ ફેરફાર થતો નથી, માત્ર સંગ્રહ સ્તરે તેમને ચોક્કસ જીવાતો સામે પ્રતિરોધક બનાવવામાં આવે છે. જ્યાં સુધી જંતુનાશકના પ્રયોગનો પ્રશ્ન છે, તે એટલા માટે કરવામાં આવે છે કે અંકુરણના સ્તરે બીજોને નુકસાન ન થાય. પરંતુ બીજો તે જ રહે છે. આકારણીગ્રસ્ત દ્વારા ખરીદાયેલા બીજોમાં કોઈ જિનેટિક અથવા અન્ય કોઈ અપરિવર્તનીય રાસાયણિક ફેરફાર થતો નથી. આકારણીગ્રસ્તે જે વિવિધ નિર્ધારણો પર આધાર મૂક્યો છે તે તેને મદદરૂપ થતા નથી, કારણ કે તે કેસોમાં મુદ્દો એવો હતો કે સારા અનાજને બીજોમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવ્યા હતા, જે બાબત સર્વોચ્ચ અદાલતે કૃષિ ઉત્પાદન મંડિ સમિતિ અને અન્ય વિ. પિલીભીત પંતનગર બીજ લિ. અને અન્ય (એસ) ના કેસમાં અપીલ (સિવિલ) ક્રમાંક ૬૩૦૧ ઓફ ૨૦૦૧ માં

તા. ૨૮.૧૧.૨૦૦૩ના ચુકાદામાં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:- “નિઃસંદેહ એ સત્ય છે કે ખાદ્ય અનાજ પોતે જ વાવેતર માટે બીજ તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય અને અંકુરણ મેળવી શકાય, પરંતુ તે સ્વરૂપમાં તે ખાદ્ય અનાજ અને બીજ તરીકે ઢિગુણ ઉપયોગિતા જાળવી રાખે છે. વાવેતર માટે ઉપયોગમાં લેવા નિર્દેશિત સારા અનાજ પર કોટિંગ કરવાની તથા જંતુનાશકો, અન્ય રસાયણો અને વિષાકત પદાર્થો લાગુ કરવાની પ્રક્રિયા દ્વારા તેની એક મૂળભૂત વિશેષતા, એટલે કે માનવ અથવા પ્રાણીઓ દ્વારા આહાર તરીકે તેનો ઉપભોગ અથવા સમાન હેતુ માટે તેનો ઉત્કર્ષણ, અપ્રતિહત રીતે નષ્ટ થઈ જાય છે અને આવી રીતે પ્રક્રિયાગત બનાવેલા બીજો સામાન્ય સમજ મુજબના ખાદ્ય અનાજથી ભિન્ન એક અલગ જ વસ્તુ બની જાય છે. પ્રતિસાદી પક્ષોની રિટ અરજી મંજૂર કરતાં વડી અદાલતે આ ભેદ ધ્યાનમાં લીધો હતો અને અમારી દષ્ટિએ યોગ્ય રીતે લીધો હતો.” પરંતુ વર્તમાન કેસમાં ખેડૂતો પાસેથી માત્ર બીજો જ ખરીદવામાં આવે છે, તે પણ ગ્રોઅર સાથે ખેતીના સ્તરે કોઈ જોખમ વહેંચણી વિના. આવી સ્થિતિમાં કૃષિકારો સાથે કાગળ પર થયેલ કોઈ પણ કરાર અથવા વ્યવસ્થા કલમ ૮૦-આઈ અને ૮૦-આઈએ હેઠળ કપાત મંજૂર

કરવા માટે આકારણીગ્રસ્તને કોઈ મદદરૂપ થતી નથી. અધિનિયમની કલમ ૮૦-આઈ અને ૮૦-આઈએ હેઠળ કપાતનો દાવો કરવાનો હક મેળવવા માટે આકારણીગ્રસ્તે કાચા માલમાંથી વ્યવસ્થિત પ્રવૃત્તિની મદદથી ભિન્ન વસ્તુઓ ઉત્પન્ન કરવી જોઈએ, જે આ કેસમાં આકારણીગ્રસ્તે કર્યું નથી. આ કેસમાં બીજ કાચો માલ છે અને અંતિમ ઉત્પાદન પણ બીજ જ છે. આકારણીગ્રસ્ત ખાદ્ય અનાજ ખરીદતો નથી, પરંતુ ગ્રોઅર્સ પાસેથી માત્ર બીજો જ ખરીદવામાં આવે છે; તેથી કાચા માલમાં કોઈ જિનેટિક અથવા રાસાયણિક અપરિવર્તનીય ફેરફાર થવાનો પ્રશ્ન જ ઉપસ્થિત થતો નથી. તેથી, કૃષિ ઉત્પાદન મંડિ સમિતિ અને અન્ય વિ. પિલીભીત પંતનગર બીજ લિ. અને અન્ય (એસ) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયનો અનુપાત આકારણીગ્રસ્તને કોઈ મદદરૂપ થતો નથી. કૃષિ ઉત્પાદન મંડિ સમિતિ અને અન્ય વિ. પિલીભીત પંતનગર બીજ લિ. અને અન્ય (એસ) (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં થયેલા નિર્ણયના આધાર પરના વિવિધ નિર્ણયો પણ આકારણીગ્રસ્તને મદદરૂપ થતા નથી. આકારણીગ્રસ્ત ફર્મના ભાગીદારી દસ્તાવેજની સામગ્રી તથા આકારણીગ્રસ્તે કૃષિકારો સાથે કરેલા કરારો પણ તેને

મદદરૂપ થતા નથી. પગાર અને પ્રક્રિયાની વિગતો પણ કલમ ૮૦-આઈ અને ૮૦-આઈએ હેઠળ કપાતની મંજૂરીના પ્રશ્ને આકારણીગ્રસ્તને કોઈ મદદ કરતી નથી. તે માત્ર કાગદી કામગીરી છે. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે એ મત પર છીએ કે અમારી તરફથી કોઈ હસ્તક્ષેપ આવશ્યક નથી અને આ અપીલ ફગાવી દેવા યોગ્ય છે. તે મુજબ અમે આદેશ કરીએ છીએ.

જ.૯ ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, શ્રી સોપારકરે એવી દલીલ કરી છે કે કરદાતા ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિઓ ચલાવી રહ્યો નથી એવા નિષ્કર્ષે પહોંચવામાં ટ્રિબ્યુનલે ભૂલ કરી છે. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી છે કે આકારણી અધિકારી, સીઆઈટી(અપીલ્સ) અને ટ્રિબ્યુનલે તારીખ ૨૬.૨.૨૦૦૩ના પત્રનો વિચાર કર્યો નથી. સંબંધિત પરિચ્છેદ-

ઉક્ત પત્રનો જમો પરિચ્છેદ નીચે મુજબ છે:

“જ. અમે નવી એકમમાં (વીજશક્તિથી સંચાલિત) દસથી વધુ કામદારોને નિયમિત રીતે રોક્યા છે. કલમ ૧૩૩એ હેઠળ સર્વે દરમિયાન ૧૫.૬.૨૦૦૧ ના રોજ નોંધાયેલા શ્રી ગિરધરીલાલ એલ. જયપાલ, મુકાદમના નિવેદનોથી પણ

આ બાબત સ્પષ્ટ થાય છે. તેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવેલ છે કે કંપની દ્વારા નિયમિત રીતે રોકાયેલા ૮ કામદારો ઉપરાંત, તેમના ૧૦ કામદારો તેમની સાથે કામ કરતા હતા. વધુમાં, પેકિંગ વિભાગમાં ૧૩ થી ૧૫ કામદારો કામ કરતા હતા. તેથી, તેમના પોતાના નિવેદન મુજબ જ, રોકાયેલા કામદારોની કુલ સંખ્યા અંદાજે ૩૩ થાય છે, જે આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૮૦(૨)(જ) હેઠળ નિર્ધારિત ન્યૂનતમ કામદારોની સંખ્યા એટલે કે ૧૦ કરતાં ઘણી વધુ છે. અન્યથા પણ, અમે રજૂ કરીએ છીએ કે વર્ષ દરમિયાન સરેરાશ અમે ઇસ્નાપુર સ્થિત અમારી પ્રોસેસિંગ એકમોમાં ૩૦ કરતાં વધુ કામદારોને રોકીએ છીએ. મૂળ આકલન કાર્યવાહી દરમિયાન જ, જમી ફેબ્રુઆરી, ૧૯૯૩ ના રોજના અમારા પત્ર દ્વારા આશરે ૭૫ વ્યક્તિઓનો સમાવેશ કરતી કર્મચારીઓની યાદી અમે અગાઉથી જ રજૂ કરી છે. આ વ્યક્તિઓને મજૂરીરૂપે કરવામાં આવેલ ચુકવણીઓનો પુરાવો આપતા વાઉચરો અમારી પાસે ઉપલબ્ધ છે. કોન્ટ્રાક્ટરો મારફતે રોકાયેલા મજૂરોનો સમાવેશ પણ એકમમાં રોકાયેલા કામદારોની સંખ્યામાં થાય છે. આ બાબતને ગુજરાત વડી અદાલતે સી.આઈ.ટી. વિ. વી. નરાનિયા એન્ડ કો. (રપર આઈ.ટી.આર. ૮૮૪) ના

કેસમાં આપેલા નિર્ણયથી આધાર મળે છે. વધુમાં, આવા કોઈ કડક અને અચળ નિયમો હોઈ શકે નહીં, જેના આધારે એ નક્કી કરી શકાય કે ઉદ્યોગ એકમમાં ઓછામાં ઓછા ૧૦ કામદારોને રોકવાની નિર્ધારિત મર્યાદાનું નોંધપાત્ર પાલન થયું છે કે નહીં, ભલે અગાઉના વર્ષના કેટલાક ભાગ દરમિયાન રોકાયેલા કામદારોની સંખ્યા ૧૦ કરતાં ઓછી રહી હોય. આ બાબતને (૧) સી.આઈ.ટી. વિ. સોયર્સ એશિયા લિમિટેડ (૧૯૮૦) [૧૨૨ આઈ.ટી.આર. ૨૫૯] (બોમ) (૨) સી.આઈ.ટી. વિ. ઓર્મરોડ્સ (૧) (પી) લિમિટેડ (૧૯૮૯) [૧૭૬ આઈ.ટી.આર. ૪૭૦] (બોમ) અને (૩) સી.આઈ.ટી. વિ. હરિત સિન્થેટિક ફેબ્રિક્સ (પી) લિમિટેડ (૧૯૮૬) [૧૬૨ આઈ.ટી.આર. ૬૪૦] (બોમ) ના નિર્ણયો દ્વારા આધાર મળે છે.

૪.૧૦ શ્રી સોપારકર, વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે ટ્રિબ્યુનલનો નિષ્કર્ષ નોંધપર રહેલા પુરાવાના વિરોધમાં છે.

૫.૧ શ્રી મેહતા, જે રાજસ્વ વિભાગ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ છે, તેમણે સર્વોચ્ચ અદાલતના બે નિર્ણયો વચ્ચે ભેદ દર્શાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે અને દલીલ કરી છે કે સીફ્સમેન એસોસિએશન, હૈદરાબાદ અને

અન્ય વિ. પ્રિન્સિપલ સેક્રેટરી ટુ ગવર્ન. એ.પી. અને અન્ય, જે (૨૦૦૪) ૯ એસ.સી.સી. ૫૬ માં અહેવાલિત છે, તે મામલે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતાં, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના બંને નિર્ણયો ફરાર ૮ અને ૯ માં વિચારવામાં આવ્યા છે, જે નીચે મુજબ છે:

“૮. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોએ રજૂ કરેલ દલીલો અંગે અમે સાવધાનીપૂર્વક વિચાર કર્યો છે. હાલના વિવાદને સ્પર્શતા આ અદાલતના બે નિર્ણયો છે. પ્રથમ નિર્ણય સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિ. રાજસ્થાન એગ્રીકલ્ચર ઈનપુટ ડીલર્સ’ એસન. નો છે. આ કેસમાં, વડી અદાલતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે જ્યારે નિશ્ચિત જાતિના અનાજને સંરક્ષણ હેતુસર રાસાયણિક પ્રક્રિયા કરીને ઉપચારિત કરવામાં આવે, ત્યારે તે અનાજ વ્યાપારી રીતે “બીજ” તરીકે ઓળખાય છે. પરંતુ, જો કોઈ વહેપારી બીજના બહાને ખાદ્યઅનાજનો વેપાર કરતો હોવાનું જણાય, તો સત્તાવાળાઓને તે ગુનેગાર સામે ફોજદારી અદાલતમાં કાર્યવાહી ચલાવવામાં કોઈ અટકાવ રહેતો નથી. વડી અદાલતનો ચુકાદો નીચેના આધાર પર ચથાવત્ રાખવામાં આવ્યો હતો: (એસ.સી.સી. પૃ. ૪૮૩, પેરા ૭)

૭. નિઃસંદેહ એ સાચું છે કે ખાદ્યઅનાજ પોતે જ વાવણી માટે બીજ તરીકે ઉપયોગમાં લઈ શકાય અને અંકુરણ પ્રાપ્ત કરી શકાય, પરંતુ તે સ્વરૂપમાં તે ખાદ્યઅનાજ તેમજ બીજ એમ બન્ને રૂપે ક્ષિગુણ ઉપયોગિતા જાળવી રાખે છે. પરંતુ બીજ તરીકે ઉપયોગમાં લેવાના હેતુસર નિયત કરાયેલા ખાદ્યઅનાજ પર કોટિંગ કરવાની અને જંતુનાશકો, અન્ય રસાયણો તથા વિષારી પદાર્થો લગાડવાની પ્રક્રિયા દ્વારા, તેના મૂળભૂત સ્વભાવોમાંનો એક, એટલે કે માનવો અથવા પ્રાણીઓ દ્વારા આહાર તરીકે તેનો ઉપયોગ, અથવા સમાન હેતુ માટે તેમાંથી નિષ્કર્ષણ, અપરિવર્તનીય રીતે નષ્ટ થઈ જાય છે અને તેવી પ્રક્રિયા કરાયેલાં બીજ સામાન્ય સમજ મુજબ ખાદ્યઅનાજથી ભિન્ન એવી અલગ માલવસ્તુ બની જાય છે. પ્રતિવાદીઓની રિટ અરજી મંજૂર કરતી વખતે વડી અદાલતે આ ભિન્નતાને ધ્યાનમાં લીધી હતી, અને અમારા મત મુજબ તે યોગ્ય રીતે.

૯. આવો જ વિવાદ તાજેતરમાં આ અદાલત દ્વારા કૃષિ ઉત્પાદન મંડી સમિતિ વિ. પિલીભીત પંતનગર બીજ લિ.

કેસમાં ફરીથી તપાસવામાં આવ્યો હતો. વડી અદાલતે પ્રતિવાદી કંપની, એટલે કે પિલીભીત પંતનગર બીજ લિ.ની રિટ અરજી મંજૂર કરી હતી અને કૃષિ બજાર સમિતિને કંપનીના પ્રમાણિત બીજના વ્યવસાયમાં હસ્તક્ષેપ કરવાથી તેમજ અપ્રક્રિયિત અથવા પ્રક્રિયિત પ્રમાણિત બીજના વ્યવહારો પર બજાર ફી માંગવા અને વસૂલ કરવા પરથી રોકતો મેન્ડેમસનો રિટ જારી કર્યો હતો. કંપનીનો ઉભો કરાયેલો મામલો એવો હતો કે કંપનીનો વ્યવસાય કૃષિ સંશોધન સંસ્થાન પાસેથી “બ્રીડર બીજ” ખરીદવાનો અને તે પછી “પ્રમાણિત બીજ” ઉત્પન્ન કરવાનો છે. ઉત્પાદનનું પ્રથમ પગથિયું એ છે કે આ બ્રીડર બીજ ચાદીબદ્ધ અને અનુસૂચિત ખેડૂતોને વિતરણ કરવામાં આવે. બ્રીડર બીજનું વાવેતર કરવામાં આવે છે અને તેનું અંકુરણ બીજ અધિનિયમ, ૧૯૬૬ હેઠળ સ્થાપિત કાયદેસર બીજ પ્રમાણન એજન્સીની કડક દેખરેખ હેઠળ થાય છે. પાકની કાપણી એજન્સીની દેખરેખ હેઠળ કાળજીપૂર્વક પસંદ કરવામાં આવે છે. જે જથ્થાઓ નિર્ધારિત માપદંડોને અનુરૂપ ન હોય તે નકારવામાં આવે છે. આ રીતે પ્રાપ્ત થયેલા માનકીકૃત બીજને “ફાઉન્ડેશન બીજ” કહેવાય છે. ત્યારબાદ આ ફાઉન્ડેશન બીજ ફરીથી જાતિ પ્રમાણ

ચાદીબદ્ધ ખેડૂતોને એજન્સીને જાણ કરીને પૂરાં પાડવામાં આવે છે. ખેડૂતો આ ફાઉન્ડેશન બીજનું વાવેતર કરે છે, જે પણ એજન્સીની દેખરેખ હેઠળ રહે છે. આમ, આ પાકનું અંકુરણ એજન્સીની કડક દેખરેખ હેઠળ થાય છે અને નકારાયેલા જથ્થાઓ ખેડૂતો દ્વારા પરત લેવામાં આવતા નથી. મંજૂર થયેલા માનકીકૃત પ્રમાણિત બીજની કાપણી પછી, જતન માટે જથ્થાઓનું ધૂમ્નીકરણ કરવામાં આવે છે અને દરેક જથ્થાના નમૂનાઓની ચકાસણી બીજ પ્રમાણન એજન્સીની પ્રયોગશાળાઓમાં કરવામાં આવે છે. નકારાયેલા જથ્થાઓ તથા પ્રક્રિયા દરમિયાન થયેલ નુકસાન ફક્ત ખેડૂતોને પરત કરવામાં આવે છે; ફાઉન્ડેશન બીજ નિર્ધારિત માપદંડોને અનુરૂપ હોવાનું પ્રમાણિત થયા પછી જ, પેકિંગના સમયે જથ્થાઓને કીટનાશકો (સેલ ફોસ, કિપક ફોસ) અને જંતુનાશકો (થિરમ અને બારાસ્ટિન)થી ઉપચાર માટે અર્પણ કરવામાં આવે છે. કંપનીએ બીજ પ્રમાણન એજન્સી દ્વારા જારી કરાયેલા પ્રમાણપત્રો અને અન્ય સંબંધિત દસ્તાવેજો દાખલ કર્યા હતા, જેથી બતાવી શકાય કે તેઓ અન્નધાન્ય અથવા ઘઉંના વેચાણ-ખરીદીના વ્યવહારમાં નથી, પરંતુ માત્ર પ્રમાણિત બીજના વ્યવહારમાં છે અને તેમની પાસે સંગ્રહિત જથ્થો ઘઉંનો નહોતો, પરંતુ

ઉત્તર પ્રદેશ બીજ પ્રમાણન એજન્સીની દેખરેખ હેઠળનો ઘઉંનો પ્રમાણિત બીજ હતો. કંપની દ્વારા રજૂ કરાયેલા સામગ્રીને ધ્યાનમાં લેતાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે પ્રમાણિત બીજમાં રૂપાંતરિત થયેલું ઘઉંનું બીજ માનવ ઉપભોગ માટે અયોગ્ય હોવાથી, બજાર ફીની આદાયગી માન્ય નથી.

૫.૨ શ્રી મહેતાએ ટ્રિબ્યુનલના આદેશના પરા-૫ તરફ પાણ અમારું ધ્યાન દોર્યું છે અને દલીલ કરી છે કે આ પ્રક્રિયા નવભારત સીડ્સ (પી) લિ.ના કેસ જેવી સમાન નથી, અને તેથી, આકારણીધારકને આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૮૦આઈએ હેઠળ કપાત મેળવવાનો હક નથી. શ્રી મહેતાએ વધુમાં દલીલ કરી છે કે ઓછામાં ઓછા ૧૦ કર્મચારીઓ છે, અને તેથી, ભલે તે ઉત્પાદન પ્રક્રિયા હોય, તેમ છતાં તેઓ આવકવેરા અધિનિયમની કલમ ૮૦આઈએનો લાભ મેળવવા પાત્ર નથી. શ્રી મહેતાએ આ પાણ દર્શાવ્યું છે કે ઉપયોગમાં ફેરફાર ઉત્પાદન પ્રક્રિયામાં નિર્ણાયક પુરાવો ગણાશે નહીં. શ્રી મહેતાએ આકારણીધારક દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ટેક્સ અપીલ નં. ૫૩૮/૨૦૦૪ માં ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણય પર ભારે નિર્ભરતા મૂકી છે.

૬. મુદ્દાની આગળ વધુ કાર્યવાહી કરતા પહેલાં, અમારા વિચારાધીન માટે જે પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કરવામાં આવ્યો હતો તે એ છે કે તે લાભ મેળવવાનો હકદાર છે કે નહીં. અનુવર્તી વર્ષોમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા, જે નવભારત સીઝ્સ (પી) લિ.ના વિષયવસ્તુ પણ છે, એવો નિર્ણય આપવામાં આવ્યો છે જેને આ અદાલત તેમજ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ પુષ્ટિ આપી છે. અમે પાનાં ૧૮૬ થી ૧૯૧ પર નોંધપત્રકમાં રજૂ કરવામાં આવેલ ચાર્ટનું અવલોકન કર્યું છે, જે નીચે મુજબ છે:

	નવભારત સીઝ્સ પ્રાઇવેટ લિ.	નવી નંદી સીઝ્સ કોર્પોરેશન	ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સી
૧	નવભારત સીઝ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, કંપનીઝ અધિનિયમ ૧૯૫૬ હેઠળ રૂ૩મી એપ્રિલ, ૧૯૮૧ના રોજ નોંધાયેલ એક કંપની, જેનું નોંધાયેલ કાર્યાલય ૪, સર્વોદયા	અમારી એક નોંધાયેલ ભાગીદારી પેઢી છે, જે તા. ૧૨.૧૧.૧૯૮૦ ની ભાગીદારી દસ્તાવેજ મુજબ રચાયેલ છે, અને તેનું મુખ્ય કચેરી ૬૭૪૧, રિલીફ રોડ (હાલ ૧- પટેલ	બીજ પ્રમાણીકરણ એજન્સી તરફથી કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી. આ હકીકત સાથે સંલગ્ન ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણીકરણ એજન્સી દ્વારા જારી કરાયેલા તા. રજમી ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૩ના

કોમર્શિયલ સેન્ટર, સલાપોઝ રોડ, અમદાવાદ ખાતે આવેલ છે. કંપની વિવિધ પાકોના હાઈબ્રિડ બીજોના ઉત્પાદન, પ્રોસેસિંગ અને બજારકરણના વ્યવસાયમાં સંલગ્ન છે, જેમ કે હાઈબ્રિડ બાજરી, હાઈબ્રિડ કપાસ, હાઈબ્રિડ જવાર, હાઈબ્રિડ મકાઈ અને હાઈબ્રિડ એરંડા વગેરે. કંપનીની પ્રવૃત્તિઓ નીચે મુજબ છે: ૧. હાઈબ્રિડ બીજનું	સોસાયટી, ગુલબાઈ ટેકરા, એલિસબ્રિજ, અમદાવાદ-૬ ખાતે) આવેલ છે. અમે હાઈબ્રિડ બાજરી, હાઈબ્રિડ કપાસ, ઘઉં અને સરસવના બીજનો વ્યવહાર કરીએ છીએ. અમારા વ્યવસાયની પ્રવૃત્તિઓ નવભારત સીડ્સ પ્રાઈવેટ લિમિટેડ જેવી જ છે, કારણ કે માલ, અર્થાત્ ‘પ્રોસેસ્ડ સીડ’ ના બીજ ઉત્પાદન અને બજારકરણ માટે તે આવશ્યક છે. તેથી,	પ્રમાણપત્રથી પુષ્ટિ થાય છે.
--	--	--------------------------------

	ઉત્પાદન ૨. હાઇબ્રિડ બીજનું પ્રોસેસિંગ ૩. પરીક્ષણ અને ગુણવત્તા નિયંત્રણ ૪. બીજનું બજારકરણ	નીચે મુજબની પ્રવૃત્તિઓ, અર્થાત્: ૧. હાઇબ્રિડ બીજનું ઉત્પાદન ૨. હાઇબ્રિડ બીજની પ્રક્રિયા ૩. પરીક્ષણ અને ગુણવત્તા નિયંત્રણ ૪. બીજનું બજારકરણ, તમામ બીજ ઉત્પાદક કંપનીઓ માટે મૂળભૂત અને આવશ્યક છે	
૨	ઉપરોક્ત તમામ પ્રવૃત્તિઓ કેન્દ્રીય બીજ પ્રમાણન દ્વારા નિર્ધારિત "ઇન્ડિયન મિનિમમ સીડ્સ સર્ટિફિકેશન	સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત નિયમો અને કાયદાઓ તમામ બીજ ઉત્પાદકો માટે સમાન રહે છે.	પ્રક્રિયાનું વર્ણન સંલગ્ન પ્રમાણપત્રમાં કરવામાં આવ્યું છે.

	સ્ટાન્ડર્ડ્સ” મુજબ હાથ ધરવામાં આવે છે		
	ભારત સરકાર, કૃષિ મંત્રાલય, કૃષિ અને સહકાર વિભાગ, બોર્ડ. કંપની પ્રમાણિત બીજનું ઉત્પાદન, પ્રક્રિયા અને વેચાણ કરે છે. ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણ અેજન્સી બીજ ઉત્પાદનના ખેતર, પ્રક્રિયા એકમનું નિરીક્ષણ કરે છે અને સૂચિત સરકારી પ્રયોગશાળાઓમાં બીજની તપાસ કરીને દરેક અને		

	પ્રત્યેક થેલી માટે ટેગ જારી કરે છે.		
૩	(૧) સંકર બીજનું ઉત્પાદન.		
૩.૧	(એ) કંપની તેના કરાર આધારિત ઉત્પાદકો મારફતે સંકર બીજનું ઉત્પાદન કરે છે. કરાર આધારિત ઉત્પાદકોની પસંદગી વિસ્તારની ઉપજ ક્ષમતા, સંકલિત સિંચાઈ સુવિધાની ઉપલબ્ધતા અને કોઈ અલગાવ સંબંધિત સમસ્યા ન ધરાવતા ખેતરખંડો	વિસ્તારની પસંદગી કરવાની પદ્ધતિ સર્વત્ર પ્રચલિત પદ્ધતિ છે; તેથી, અમે પણ પાકના સ્વરૂપને આધારે એ જ માપદંડ મુજબ વિસ્તાર પસંદ કરીએ છીએ. અમારો મુખ્ય સંબંધિત પાક બાજરી છે, જેના માટે ઉત્પાદન વિસ્તારનો ખંડ કપાસના કેસ કરતાં	વ્યાપારી વ્યવહાર હોવાને કારણે રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સી તરફથી કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી.

(અલગાવ અંતર)	મોટો હોય છે. તેથી,	
અનુસાર કરવામાં	અમે વ્યક્તિગત	
આવે છે. ઋતુની	ઉગાડનાર સાથે	
શરૂઆતમાં દરેક	નહીં પરંતુ	
અને પ્રત્યેક ઉપ-	ઉગાડનારાઓના	
ઉત્પાદક સાથે કરાર	જૂથ સાથે કરાર	
કરવામાં આવે છે.	કરીએ છીએ. આવા	
આ માટેની હિસાબી	જ એક કરારની	
અવધિ ૧.૧૦.૮૧	નકલ આકારણી	
થી ૩૦.૯.૮૨ છે.	વર્ષ ૧૯૯૧-	
તેમ છતાં, સંબંધિત	૧૯૯૨ની	
ઋતુના પ્રારંભ	આકારણી કાર્યવાહી	
પહેલાં ઉપ-	સંબંધે તે સમયના	
ઉત્પાદક સાથે કરાર	આકારણી	
કરવામાં આવવો	અધિકારીઓ સમક્ષ	
આવશ્યક છે. તે	રજૂ કરવામાં આવી	
મુજબ, તા.	હતી, તેમ છતાં, તે	
૨૬.૫.૮૧ અને	અહીં ફરીથી સંલગ્ન	
૨.૬.૮૧ના બે	કરવામાં આવે છે.	
નમૂનારૂપ કરારો, જે	મોટાભાગની શરતો	

	આ હિસાબી વર્ષ દરમિયાન અસરકારક રીતે અમલમાં હતા, તેમના અંગ્રેજી અનુવાદ સાથે અહીં સંલગ્ન કરવામાં આવે છે (પરિશિષ્ટ ૧).	અને નિયમો નવભારત સીફ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડના કરારના કેસમાં રહેલ શરતો અને નિયમો સમાન છે.	
૩.૨	(બી) કરાર આધારિત ઉગાડનારાઓ અને બીજના પ્લોટોની પસંદગી પછી, કંપની તેના તકનીકી કર્મચારીઓ મારફતે સબ-ઉત્પાદકોને ફાઉન્ડેશન બીજ, એટલે કે નર અને	પુરુષ અને સ્ત્રી એટલે કે ફાઉન્ડેશન બીજની જરૂરી માત્રા અમારી તરફથી ખેતીકારોને પૂરી પાડવામાં આવે છે. આમ પૂરા પાડવામાં આવેલા ફાઉન્ડેશન બીજના ખર્ચનો અમુક હિસ્સો અમારે	રાજ્ય બીજ પ્રમાણ અજન્સી તરફથી કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી.

	માદા માતૃ બીજ, વિતરે છે. ફાઉન્ડેશન બીજ કરાર આધારિત ઉગાડનારાઓને કરારની શરતો અનુસાર નિઃશુલ્ક અથવા રાહતદરે અથવા ખર્ચદરે વિતરણ કરવામાં આવે છે.	વહન કરવો પડે છે.	
૩.૩	વાસ્તવમાં, તે વેચાણ નથી પરંતુ બીજ ઉત્પાદનના સંયુક્ત ઉપક્રમ માટે માત્ર હિસાબી સમાયોજન છે. આ રીતે આયોજન કરાયેલ દરેક એક બીજ પ્લોટ	રાજ્ય પ્રમાણના એજન્સી સાથે બીજ પ્લોટોના નોંધણીની પ્રક્રિયા દરેક માટે સમાન છે. ઉગાડનારાઓને પૂરા પાડવામાં આવેલ પાયાના બીજના અસલ	જી.એસ.સી.સી.એ. ના સંલગ્ન પ્રમાણપત્રના પરિષદ-૧માં પાયાના બીજના સ્ત્રોતની રજૂઆત/ ચકાસણી કરવાની ફરજિયાત આવશ્યકતા

	કંપનીના નામે મુખ્ય ઉત્પાદક તરીકે અને ખેડૂતના નામે ઉપ-ઉત્પાદક તરીકે સરકારી બીજ પ્રમાણન એજન્સી પાસે નોંધાયેલ થવાનો છે.	સ્ત્રોતને સ્થાપિત કરવા માટે અમારે ખાલી ડબ્બાઓ અને ટેગ્સ સાથે બીજ પ્રમાણન એજન્સી સમક્ષ રજૂઆત કરવી પડે છે.	વર્ણવવામાં આવી છે.
૩.૪	(સી) તકનીકી માર્ગદર્શન; પાયાના બીજોના વિતરણ પછી, કંપનીનો તકનીકી સ્ટાફ ખેડૂતને હરોળોમાં નર અને માદા છોડના વાવેતર (વાવેતરનું પ્રમાણ) અંગે માર્ગદર્શન આપે છે અને તે રીતે ગોઠવાયેલા બીજ	અમારી પાસે અનુભવી ક્ષેત્ર કર્મચારીઓની અત્યંત વિશાળ ટીમ છે, જેનું નેતૃત્વ પી.એચ.ડી. વૈજ્ઞાનિક કરે છે, જેથી વાવણીની પ્રક્રિયા, પાક ઉછેરવા, આનુવંશિક શુદ્ધતા જાળવવા માટે	આ જી.એસ.સી.સી.એ. તરફથી સંલગ્ન પ્રમાણપત્રના પ્રથમ પાનાં પર વર્ણવવામાં આવ્યું છે.

	પ્લોટોની સમયાંતરે તપાસ કરે છે. કંપનીનો તકનીકી સ્ટાફ પાક મુજબ અસ્વીકાર્ય છોડ દૂર કરવાના કાર્ય, સંકરણ તથા અન્ય ખેતી પ્રથાઓ પર દેખરેખ રાખે છે. રોગીંગમાં,	ખેતરની રોગિંગ કરવા તેમજ પુરૂષ અને સ્ત્રી પિતૃ વંશોની સંકરણ પ્રક્રિયા સંબંધિત તકનીકી સમસ્યાઓ અંગે ઉત્પાદકોને કાર્ય કરાવવામાં, દેખરેખ રાખવામાં અને માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે. અમારા કર્મચારીઓ કાપણી, મંડાઈ દરમિયાન ખેતરમાં હાજર રહે છે	
	ઉત્તમ ગુણવત્તાવાળો સારો ઉપજ આપતો બીજ ઉત્પન્ન કરતું. આવા ખેતરખંડો, જે	વગેરે, જેથી ઉગાડનારાઓને તમામ તબક્કાઓ અંગે માર્ગદર્શન મળી રહે અને	આ વાત જીએસસીસીએ પાસેથી મળેલ સંલગ્ન પ્રમાણપત્રના પેરા-૨ માં પુષ્ટિ

ભારત સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત લઘુત્તમ બીજ પ્રમાણન ધોરણોને પૂર્ણ કરે છે, તેમનું કાપકામ કંપનીના પ્રતિનિ ધ િ તથા સરકારી બીજ પ્રમાણન એજન્સીના સ્ટાફની હાજરીમાં કરવામાં આવે છે. આ રીતે ઉત્પન્ન થયેલ બીજને સંકર બીજ કહેવામાં આવે છે, જે નર અને માદા બીજ છોડોના સંકરણથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવે છે.	શુદ્ધતા સુનિશ્ચિત થાય. રાજ્ય પ્રમાણન એજન્સીનો સ્ટાફ પાકના વિવિધ તબક્કાઓ દરમિયાન બીજના ખેતરની મુલાકાત લે છે, જ્યારે અમારો સ્ટાફ લગભગ દરરોજ ખેતરની મુલાકાત લે છે. પાક પરિપક્વ થયા પછી, સ્ત્રી છોડના ટોપલા અલગથી કાપવામાં આવે છે, જેને "બીજ" તરીકે ઉપયોગ માટે યોગ્ય બનાવવાના હેતુથી આગળની પ્રક્રિયા	કરવામાં આવી છે. આ વાત તે જ પ્રમાણપત્રના સમાન પેરા-૨ માં પણ પુષ્ટિ કરવામાં આવી છે.
---	---	--

કાપણી અને મંડાઈ પછી, રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સીના સ્ટાફ દ્વારા નમૂનાઓ લેવામાં આવે છે અને તેમને અંકુરણ, ભૌતિક શુદ્ધતા તથા આનુવંશિક શુદ્ધતા માટે સરકારી બીજ પરીક્ષણ પ્રયોગશાળાઓમાં પરીક્ષણ કરવામાં આવે છે. જો આ બીજ લઘુત્તમ બીજ પ્રમાણન ધોરણોમાં ભારત સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણોને અનુરૂપ હોય, તો તે પ્રમાણિત બીજ	માટે સુપરવાઈઝરો દ્વારા મલાઈને સીલ કરવામાં આવશે. પુરુષ છોડમાંથી મળેલું અનાજ “બીજ” નથી, તેથી તેને પ્રક્રિયા માટે મોકલવામાં આવશે નહીં.	
--	--	--

	ગણાશે.		
૪	(૨) ઉત્પાદન પ્રક્રિયા બીજ પ્રક્રિયાકરણનો ક્રમ અને ઉપકરણો:		
૪.૧	(એ) ભેજ માપક: સૂકવણીની જરૂરિયાત નક્કી કરવા માટે ભેજની માત્રાની તપાસ.	અમારી પાસે ભેજમાપક ચંત્ર છે. બાજરી બીજ ઉત્પાદનનો અમારો વિસ્તાર એટલે કે ગુજરાત અને આંધ્ર પ્રદેશ હવામાનના અર્ધશુષ્ક ક્ષેત્રમાં આવે છે. આ ક્ષેત્રમાં ઉત્પાદિત બાજરીના બીજમાં ભેજનું પ્રમાણ સ્વાભાવિક રીતે નિયંત્રિત રહે છે. આ કારણસર,	

		રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સી પણ આ વિસ્તારમાં ઉત્પાદિત બીજના દરેક નમૂનાઓ માટે ભેજની તપાસ કરતી નથી. તેમ છતાં, અમે કેટલાક બીજના લોટોમાં ભેજની તપાસ કરીએ છીએ.	
૪.૨	(બી) હવાના પડદાવાળું સફાઈકર્તા: બીજને સાફ કરવા માટે	અમે ડાંઠા, ગ્લૂમ, હલકા વજનવાળા, નાના તથા ભંગાર બીજને સાફ કરવા અને અલગ પાડવા માટે યાંત્રિક ગ્રેડર મશીનોનો ઉપયોગ કરીએ છીએ.	આ એક અનિવાર્ય આવશ્યકતા છે, જે પ્રમાણપત્રના મુદ્દા ક્રમાંક ૩ હેઠળ વર્ણવવામાં આવી છે

૪.૩	(સી)ત્રેવિટી સેપેરેટર: બીજની ગુણવત્તા ઊંચી કરવા માટે	બાજરા બીજના કિસ્સામાં ત્રેવિટી સેપેરેટરનો ખાસ ઉપયોગ નથી.	
૪.૪	(ડી) સ્લરી સેપેરેટર: બીજને જીવાતો અને સૂક્ષ્મજીવો સામે રક્ષણ માટે રસાયણોથી ઉપચાર કરવા માટે.	અમે બાજરો તથા અન્ય બીજની સારવાર કરવા માટે તે જ પ્રકારના સ્લરી ટ્રીટરનો ઉપયોગ કરીએ છીએ. એરંડાના બીજ નરમ અને કદમાં મોટા હોવાથી સ્લરી ટ્રીટરમાં તૂટી જશે; તેથી તેની સારવાર હાથેથી કરવી પડે.	બીજ ઉપચાર કરવાની આ પ્રક્રિયા સંલગ્ન જી.એસ.એસ.સી. એ.ના પ્રમાણપત્રમાં ક્રમાંક નં. ૩ હેઠળ વર્ણવવામાં આવી છે.
૫	ખેડૂતના ખેતરમાંથી કાચા બીજ પ્રાપ્ત થયા બાદ, બીજને	ઉપર જણાવ્યા મુજબ ગુજરાત અને આંધ્ર પ્રદેશ	આને જીએસએસસીએના સંલગ્ન પ્રમાણપત્રના

સૂકવવામાં આવે છે અને તેમાં ભેજના પ્રમાણ માટે પરીક્ષણ કરવામાં આવે છે. ત્યારબાદ, બીજને એર સ્ક્રીન ક્લીનર પર સાફ કરવામાં આવે છે. આ પ્રક્રિયા દ્વારા અપરિપક્વ બીજ, ધૂળના કણો, વનસ્પતિ પદાર્થો, માપથી ભિન્ન બીજ, રોગગ્રસ્ત અથવા જીવાતથી નુકસાન પામેલ બીજ વગેરે દૂર કરવામાં આવે છે. પ્રાથમિક સફાઈ બાદ, બીજની ગુણવત્તામાં સુધારો	હવામાનના અર્ધ- શુષ્ક ક્ષેત્રમાં આવે છે, તેથી આ વિસ્તારમાં ઉત્પન્ન થનાર બીજમાં ભેજનું પ્રમાણ સ્વાભાવિક રીતે નિયંત્રિત રહે છે. આ કારણસર માત્ર કેટલાક જ જથ્થાઓને સૂકવવાની જરૂર પડે છે. ત્યારબાદ સીડ ગ્રેડર મશીનોની મદદથી બીજની સફાઈ કરવામાં આવે છે. આ મશીનમાં ઓછા કદના અને હલકા વજનના તેવા	પરા-૩માં ફરજિયાત આવશ્યકતા તરીકે વર્ણવવામાં આવ્યું છે.
---	--	---

	કરવા માટે બીજને ગ્રાવિટી સેપરેટર પર ઉન્નત કરવામાં આવે છે, તેનો ઉપયોગ કરીને	બીજ, જેમાં માટે ઓછી ક્ષમતા હોય	
	બીજોના વજનના ઘટકમાં તફાવત. ત્યારબાદ બીજને સ્લરી સીડ ટ્રીટોરમાં ૧% મર્ક્યુરિયલ ફૂગનાશકો અને ડીડીટીથી ઉપચારવામાં આવ્યા. આ કાર્ય બીજજન્ય અને માટીજન્ય સૂક્ષ્મજીવો સામે બીજનું રક્ષણ કરવા માટે કરવામાં આવે છે.	ચાલણી અને હવા ફૂંકનાર ચંત્રની મદદથી અંકુરણ અને સ્ફૂર્તિ ધરાવતા બીજમાંથી છોડના ડાંઠા, ગ્લૂમ, કિલ્કર્સ અને ધૂળ વગેરે, જેને જડ પદાર્થ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે, દૂર કરવામાં આવે છે. સારી સ્ફૂર્તિ અને અંકુરણ ક્ષમતા ધરાવતા સારા બીજને અલગ	

		કરવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ તેને ઝેરી કીટનાશકોની પ્રક્રિયા હેઠળ મૂકવામાં આવે છે, જે વ્યાવસાયિક ખેતી માટે બીજ વાવતા ખેડૂતોના ખેતરોમાં કીટકો અને રોગોના આક્રમણ સામે પ્રતિકાર કરવાની બીજની ક્ષમતા વધારે છે.	
૬	હાઈબ્રિડ કપાસના બીજના કિસ્સામાં કાચા હાઈબ્રિડ બીજને ઘનિભૂત એચ. સાથે એક ટાંકીમાં ઉપચાર	આ વ્યવસ્થા માત્ર કપાસના બીજના મામલામાં જ લાગુ પડે છે.	

	કરવામાં આવે છે. આ પ્રક્રિયા બીજના આવરણ પર રહેલા ફઝ, લિન્ટ અને મોમને વિલય પામાડે છે. ત્યારબાદ ચૂનાના દ્રાવણથી બીજનું નિષ્પક્ષીકરણ કરવામાં આવે છે. આ પ્રક્રિયાઓથી બીજ મુક્ત પ્રવાહી સ્વરૂપનું બને છે. ત્યારપછી એ જ બીજને બીજની ગુણવત્તામાં સુધારો કરવા માટે એર સ્ક્રીન કલીનર, ગ્રેવિટી સેપેરેટર અને સ્લરી ટ્રીટર પર		
--	---	--	--

	ચલાવવામાં આવે છે.		
૭	(૩) પરીક્ષણ અને ગુણવત્તા નિયંત્રણ:		
૭.૧	બીજ ઉત્પાદન અને પ્રક્રિયાના દરેક અને પ્રત્યેક તબક્કે, કંપનીનો તકનીકી સ્ટાફ યોગ્ય ગુણવત્તા નિયંત્રણનાં પગલાં લે છે. ઉપરોક્ત રીતે પ્રક્રિયા કરાયેલ બીજની નીચે મુજબ ચકાસણી કરવામાં આવશે: (એ) ભેજનું પ્રમાણ (બી) અંકુરણ (સી) ભૌતિક	અમારી પાસે ક્ષેત્ર નિરીક્ષકોની એક વિશાળ ટીમ છે, જે નિયમિત રીતે બીજ ઉત્પાદન વિસ્તારના તમામ ખૂણાઓની મુલાકાત લે છે, જ્યારે પાક ઉછેરની અવસ્થામાં હોય ત્યારથી લઈને તેની કાપણી થાય ત્યાં સુધી. જ્યાં જરૂરી હોય ત્યાં કરવામાં આવતા ભેજ	આ બાબત જીએસસીસીએ તરફથી સંલગ્ન પ્રમાણપત્રના પ્રથમ પૃષ્ઠ પર વર્ણવવામાં આવી છે.

	શુદ્ધતા (ડી) જનકીય શુદ્ધતા	પરીક્ષણને છોડીને, અમે આ બધી તપાસો પણ કરીએ છીએ.	
૭.૨	આ પરીક્ષણો ગુજરાત રાજ્ય બીજ પરીક્ષણ પ્રયોગશાળાઓ (સરકારી માલિકીની) તેમજ કંપનીની પોતાની પ્રયોગશાળામાં કરવામાં આવે છે. સંતોષકારક પરીક્ષણ પરિણામો પ્રાપ્ત થતાં, રાજ્ય બીજ પ્રમાણ એજન્સી દ્વારા તે બીજને “પ્રમાણિત બીજ” તરીકે જાહેર	પ્રમાણિત બીજના દરેક બીજ બેચના નમૂનાઓનું પરીક્ષણ સરકાર દ્વારા સૂચિત પ્રયોગશાળામાં કરવામાં આવે છે. લેબલવાળા (અપ્રમાણિત) બીજના સંદર્ભમાં, આ પરીક્ષણો અમારે પોતાની રીતે કરવા પડે છે.	આનું વર્ણન સંલગ્ન પ્રમાણપત્રના મુદ્દા ક્રમાંક ૩ માં કરવામાં આવેલ છે.

	કરવામાં આવશે.		
૮	(જ) વેચાણ વ્યવસ્થા:		
૮.૧	સંતોષકારક પરીક્ષણ પરિણામો પ્રાપ્ત થયા પછી બીજ પર ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સી દ્વારા જારી કરાયેલ નીલા ટેગ (પરિશિષ્ટ ૨) ચિહ્નિત કરવામાં આવે છે. બીજ અધિનિયમ, ૧૯૬૬ મુજબ બીજના પાત્ર અને ટેગ પર હોવું આવશ્યક છે	આ જ પ્રકારના ટેગ્સ સ્ટ્રેટે સર્ટિફિકેશન એજન્સીના દેખરેખ અધિકારી દ્વારા જારી કરવામાં આવે છે, જે અમારી પ્રોસેસિંગ પ્લાન્ટ ખાતેની પ્રક્રિયાત્મક પ્રવૃત્તિઓની દેખરેખ રાખે છે. આવા ટેગ્સ પર અધિકારી દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે સહી કરવામાં આવે છે અને ત્યારબાદ ઉત્પાદક કંપનીના	આ કાયદા દ્વારા ફરજિયાત આવશ્યકતા છે, જે સંલગ્ન પ્રમાણપત્રના મુદ્દા ક્રમાંક ૩ હેઠળ વર્ણવવામાં આવી છે. આ ફરજિયાત છે

		અન્ય એક ટેગ સાથે બીજના પાત્ર (કાપડની થેલી) પર સીવી દેવામાં આવે છે, તેમજ સર્ટિફિકેશન એજન્સીનું મોનોગ્રામ ધરાવતી અને અધિકારીની ઓળખ દર્શાવતી એક સીલ તે પાત્ર સાથે લગાવવામાં આવે છે. વિષારી પદાર્થની સારવાર	
	ટેગ અને બેગ પર નીચે મુજબ: “ખાદ્ય પદાર્થ, પશુઆહાર અને તેલ હેતુ માટે ઉપયોગ કરવો નહીં. ૧% પી.એમ.એસ.	કીટનાશક ફરજિયાત છે અને તેથી આ ચેતવણી પણ દરેક પાત્ર પર લાલ શાહીમાં છાપવામાં આવવી	કાયદા દ્વારા આવશ્યકતા, જે જોડાયેલ પ્રમાણપત્રના મુદ્દા ક્રમાંક ૩ હેઠળ વર્ણવવામાં આવી

	કૂગનાશકથી વિષમય રીતે ઉપચારિત.”	ફરજિયાત છે.	છે.
૯	હાઇબ્રિડ બીજોને કંપની દ્વારા મુખ્યત્વે ગુજરાત અને મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં તેના વિતરકો/ડીલરોના જાળવણી માધ્યમથી ચિહ્નિત કરવામાં આવે છે.”	બાજરી અમારી મુખ્ય પાક હોવાથી, હરિયાણા, રાજસ્થાન, ગુજરાત અને મહારાષ્ટ્રમાં અમારી પાસે મજબૂત વિતરણકારો/ડીલર ોનું જાળું છે.	

૬.૧ મામલાની તે દૃષ્ટિએ, ઉપરોક્ત કોષ્ટક પરથી એવું જણાય છે કે એ જ પ્રક્રિયા ગુજરાત રાજ્ય બીજ પ્રમાણન એજન્સી દ્વારા પણ પ્રમાણિત કરવામાં આવી છે અને ઉક્ત એજન્સી દ્વારા જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્રમાં, જેમાં ઉત્પાદન પ્રક્રિયાનું સ્પષ્ટ વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે, તેમજ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના બે નિર્ણયોનો વિચાર કરતાં, નિર્ધારિત કરદાતાનું ઉત્પાદન માનવ ઉપભોગ માટે યોગ્ય નથી.

૭. બ્લેક્સ લો ડિક્શનરીમાં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલા “મેન્યુફેક્ચર” અને “પ્રક્રિયા” શબ્દોનો ઉદ્દેશ કરવો અમારા માટે સંબંધિત રહેશે, જે નીચે મુજબ છે: “મેન્યુફેક્ચર. માલસામાન બનાવવાની પ્રક્રિયા અથવા કામગીરી, અથવા હાથથી, યાંત્રિક સાધનો દ્વારા અથવા અન્ય કોઈ સાધનથી ઉત્પન્ન કરવામાં આવેલ કોઈપણ વસ્તુ; કાચા માલમાંથી હાથથી, યાંત્રિક સાધનો દ્વારા અથવા કળા દ્વારા બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ વસ્તુ. કાચા અથવા તૈયાર કરાયેલા માલમાંથી, તેમને નવા સ્વરૂપો, ગુણો, લક્ષણો અથવા સંયોજનો આપીને, હાથની મહેનતથી અથવા ચંત્રસામગ્રી દ્વારા, ઉપયોગ માટેની વસ્તુઓનું ઉત્પાદન.

કેઈન’સ કોફી કો. વિ. સિટી ઓફ મસ્કોગી,

૧૭૧ ઓકલ. ૬૩૫, ૪૪ પી.૨ડી ૫૦, ૫૨. પેટન્ટ કાયદામાં, માનવીય શ્રમ દ્વારા સીધે બનાવવામાં આવેલ, અથવા માનવીય શક્તિ દ્વારા દિશાનિર્દેશિત અને નિયંત્રિત ચંત્રસહાયથી બનાવવામાં આવેલ, તેમજ કાચા માલમાંથી અથવા નવા સ્વરૂપમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવેલા માલમાંથી બનાવવામાં આવેલ કોઈપણ ઉપયોગી ઉત્પાદન. તેમજ એવી પ્રક્રિયા, જેના દ્વારા આવા ઉત્પાદનો બનાવવામાં આવે છે અથવા ઘડવામાં આવે છે. ઉત્પાદક. જે વ્યક્તિ શ્રમ, કળા અથવા કુશળતાથી કાચા માલને કોઈ

પ્રકારના તૈયાર ઉત્પાદન અથવા વેપારની વસ્તુમાં રૂપાંતરિત કરે છે. હેનરી વિ. માર્કેસન સ્ટેટ બેંક, સી.સી.એ. મિન્., ૬૮ એફ.રડી ૫૫૪, ૫૫૭. કોઈપણ વ્યક્તિગત વ્યક્તિ, ભાગીદારી પેઢી, નિગમ, સંસ્થા અથવા અન્ય કાયદેસર સંબંધ, જે માલનું ઉત્પાદન કરે છે, સંકલન કરે છે અથવા ઉત્પન્ન કરે છે.”

૮. તે બાબતના તે દૃષ્ટિકોણથી, અમારો એવો મત છે કે તે ઉત્પાદન માનવીય ઉપભોગ માટે યોગ્ય નથી, અને તેથી, તે તેના મૂળ સ્વરૂપમાં ફેરફાર કરે છે. જો અમે [૨૦૦૧] ૨૫૧ આઈટીઆર ૩૨૩ માં અહેવાલિત એસ્પિનવોલ એન્ડ કો. લિ. વિ. કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર નજર કરીએ, તો “ઉત્પાદન” શબ્દની વ્યાખ્યા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે પૃષ્ઠ ૩૨૭ પર કરી છે, જે નીચે મુજબ છે:

“ઉત્પાદન” શબ્દની અધિનિયમમાં વ્યાખ્યા કરવામાં આવી નથી. “ઉત્પાદન” શબ્દની વ્યાખ્યાના અભાવે તેને સામાન્ય પ્રચલિત અર્થમાં જે રીતે સમજવામાં આવે છે તે અર્થ આપવો પડે. તેનો અર્થ એવો સમજવાનો છે કે કાચા અથવા તૈયાર માલસામાનને નવા સ્વરૂપ, ગુણધર્મો અથવા

સંયોજન આપી, હસ્તમજૂરીથી કે ચંત્રોની મદદથી, ઉપયોગ માટે વસ્તુઓનું નિર્માણ કરવું. જો વસ્તુમાં કરવામાં આવેલ ફેરફારના પરિણામે નવી અને ભિન્ન વસ્તુ અસ્તિત્વમાં આવે, તો તે ઉત્પાદન પ્રવૃત્તિ ગણાશે.

૮.૧ તે પરિસ્થિતિમાં, અમારો એવો મત છે કે વિભાગ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલો એવો વાદ કે આ ઉત્પાદન પ્રક્રિયા નથી, તે ગુણવિહોણો છે અને તેને નામંજૂર કરવો આવશ્યક છે. આ મુદ્દે અમારા મતને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એસ્પિનવૉલ એન્ડ કો. લિ. વિ. કમિશનર ઓફ ઈન્કમ-ટેક્સ, જે [૨૦૦૧] ૨૫૧ આઈટીઆર ૩૨૩ માં અહેવાલિત છે, તે કેસમાં આપેલા નિર્ણયથી વધુ બળ મળે છે.

૮.૨ તે ઉપરાંત, અનુવર્તી વર્ષમાં ટ્રિબ્યુનલએ પોતે જ આ જ બાબતને મૂલ્યાંકન વર્ષ ૧૯૯૨-૯૩ માટેના મુખ્ય મામલાઓમાંથી એક એવા મૂલ્યાંકન વર્ષમાં સ્વીકારી છે. એવું જણાય છે કે વિભાગે તે ચુકાદો સ્વીકારી લીધો છે અને ટ્રિબ્યુનલના ચુકાદાને પડકાર્યો નથી, તેમજ જે અન્ય ચુકાદાઓ પર આધાર મૂકવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે અને જે સમાન મુદ્દાને લગતા બોમ્બે વડી અદાલત, મદ્રાસ વડી અદાલત અને અલાહાબાદ વડી અદાલતના છે, તે પણ સ્વીકારવામાં આવવા જરૂરી છે.

૮.૩ આ બાબતને તે દષ્ટિએ જોતા, ગુજરાત સ્ટેટ સીડ સર્ટિફિકેશન એજન્સી, અમદાવાદ દ્વારા જારી કરાયેલ પ્રમાણપત્ર અને નોંધપોથી પર દર્શાવાયેલ પ્રક્રિયાને ધ્યાનમાં લેતાં, અમારો એવો મત છે કે આકારણીપાત્રની પ્રક્રિયા અને નવભારત સીડ્સ (પી.) લિ. ની પ્રક્રિયા એકસરખી છે અને તે જ બાબત સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા પણ પ્રમાણિત કરવામાં આવી છે, જેને રાજ્ય એજન્સી હોવાને કારણે સ્વીકારવી આવશ્યક છે અને અમે તેને સ્વીકારીએ છીએ.

૮.૪ ટ્રિબ્યુનલે અનુવર્તી વર્ષ માટે પણ તેને સ્વીકાર્યું છે, અને તેથી, અમારે ટ્રિબ્યુનલ સાથે અસહમત થવાનું કોઈ કારણ નથી, અને અમે તે જ સ્વીકારીએ છીએ.

૯. મામલાની તે દષ્ટિએ, જે મુદ્દો હવે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા નિષ્કર્ષિત કરવામાં આવ્યો છે, તેના વિષે અલગ મત લેવું યોગ્ય નહીં ગણાય, વિશેષ કરીને, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એસ્પિનવૉલ એન્ડ કો. લિ. વિ. કમિશનર ઓફ ઇન્કમ-ટેક્સ, અહેવાલિત [૨૦૦૧] ૨૫૧ આઈટીઆર ૩૨૩ ના કેસમાં જે મત અપનાવ્યો છે, અને આ ઉત્પાદન પ્રક્રિયા છે તથા તે માનવ ઉપભોગ માટે યોગ્ય નથી.

૯.૧ અમારી દષ્ટિએ, જ્યારે ઉત્પાદન માનવ ઉપભોગ માટે યોગ્ય ન હોવા છતાં તેને તાત્કાલિક નિકાલ કરવાનું હોય છે. જો તેને જાળવી રાખવું

આવશ્યક હોય, તો તે ઉત્પાદન પ્રક્રિયા હોવાનું જણાય છે, અને તેથી, અમારી દષ્ટિએ, ટ્રિબ્યુનલનું નિષ્કર્ષ તથ્યોથી વિપરીત છે અને તેને પલટાવવું આવશ્યક છે તથા અનુગામી વર્ષમાં અપનાવવામાં આવેલ દષ્ટિકોણ સ્વીકારવામાં આવે છે.

૯.૨ અમે તે પત્ર પણ અવલોકન કર્યો છે, જેમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ત્યાં ૧૦ કરતાં વધુ કર્મચારીઓ કામ કરે છે, જે શરત પૂર્ણ કરે છે, અને તેથી, કરદાતા આઈટી અધિનિયમની કલમ ૮૦આઈએ હેઠળના લાભ મેળવવાને પાત્ર છે. આ પરિસ્થિતિમાં, કરદાતાની અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને રાજસ્વ વિભાગની અપીલ નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૯.૩ ઉઠાવવામાં આવેલા બધા પ્રશ્નોના જવાબ આકારણીપાત્રના પક્ષમાં અને આવકવેરા વિભાગના વિરોધમાં આપવામાં આવે છે. જે કોષ્ટકનો અમે ઉપરોક્ત ઉલ્લેખ કર્યો છે અને અહીં પુનઃઉત્પન્ન કર્યો છે તે, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ચુકાદા સાથે રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો હોવા છતાં, ચુકાદાનો ભાગ નથી; તેમ છતાં, અમે તેને ચુકાદાના ભાગરૂપે સ્વીકારીને તે મુજબ વિચારણા કરી છે. અમને આશા છે કે આવકવેરા વિભાગ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ એક મહિનાની અંદર આ આદેશનું પાલન કરશે.

(કે.એસ. ઝવેરી, ન્યાયાધીશ)

(કે.જે. ઠાકેર, જે.)

મંદોરા

*Translation of this Judgement has been provided by M/S
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદીત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહીં. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.
